

บทที่ 1 บทนำ

ปูเสฉวนเป็นสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังที่มีลำตัวและรยางค์เป็นปล้อง จัดอยู่ใน Phylum Arthropoda, Class Crustacea, Order Decapoda, Infraorder Anomura, Section Paguridea ปูเสฉวนเป็นปูประเภทหนึ่งที่อยู่อาศัยในเปลือกหอยฝาเดียวที่ตายแล้ว บางชนิดพบอาศัยอยู่ในเปลือกหอยงาช้าง ท่อของหนอนทะเล กระบอไม้ไผ่ (Hazlett, 1981) เปลือกหอยเปรียบเสมือนบ้านของปูและยังให้ประโยชน์เป็นเกราะป้องกันส่วนท้องอันอ่อนนุ่มซึ่งบิดงอโค้งไปตามวงของเปลือกหอย ปูเสฉวนเจริญเติบโตโดยการลอกคราบ ในการลอกคราบแต่ละครั้งจะเปลี่ยนไปอาศัยอยู่ในเปลือกหอยที่มีขนาดใหญ่ขึ้นตามขนาดตัวของมัน (Fox, 2000) ปูเสฉวน (Hermit crabs) มีชื่อตามภาษาท้องถิ่นว่า หอยเสฉวน หอยสวน หอยฝากตัว หอยข่วน และหอยอุ้มัง (ชินวัฒน์ พิทักษ์สาตี, 2523) มีชื่อภาษายะวีหรือภาษามลายูว่า ซีปู และมีชื่อภาษาจีนแต้จิ๋วว่า เขี้ยวล้อ มีชื่อภาษาญี่ปุ่นว่า ยาโดคาริ

ปูเสฉวนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มตามแหล่งที่อยู่อาศัย คือ ปูเสฉวนทะเลเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในน้ำทะเล น้ำกร่อย ปากแม่น้ำ ป่าชายเลน ชายฝั่งทะเลที่เป็นทราย ทรายปนโคลน หรือโคลนปนทราย หิน และแนวปะการัง ลงไปจนถึงพื้นที่ของทะเลระดับลึก และปูเสฉวนบกซึ่งเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่บนบกใกล้ๆ ชายฝั่งทะเลหรือบางครั้งพบห่างจากทะเลเป็นระยะไกลๆ เข้าไปในป่าที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเลหรือป่าชายหาด แต่ปูเสฉวนทั้ง 2 กลุ่มจะมีวงชีวิตขณะที่เป็นตัวอ่อนเจริญเติบโตในน้ำทะเล ดังนั้นปูเสฉวนบกตัวเมียที่ได้รับการผสมพันธุ์แล้วจึงต้องกลับมาวางไข่ในน้ำทะเล (ชินวัฒน์ พิทักษ์สาตี, 2523; Burggren และ McMahon, 1988)

ชายฝั่งทะเลของประเทศไทยมีความยาวรวมทั้งสิ้น 2,815.2 กิโลเมตร แบ่งเป็นชายฝั่งทะเลอันดามัน 937 กิโลเมตร และชายฝั่งทะเลอ่าวไทย 1,878.2 กิโลเมตร โดยมีภาคใต้ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นคาบสมุทรมาลายูเป็นตัวแบ่ง ชายฝั่งทะเลอันดามันเริ่มตั้งแต่บริเวณอำเภอกระบุรี จังหวัดระนองไปจนถึงอำเภอเมือง จังหวัดสตูล บริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันนี้ประกอบด้วยจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับชายฝั่งทะเล 6 จังหวัด ได้แก่ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล ลักษณะชายฝั่งเป็นไหล่ทวีป พื้นทะเลมีความลาดชันมากมีความลึกระหว่าง 1,000-2,000 เมตร ติดต่อกับทะเลเปิด คือ ทะเลอันดามันได้รับอิทธิพลจากน้ำจืดน้อยกว่าบริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ส่วนชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ได้แก่ ชายฝั่งทะเลตั้งแต่บริเวณอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราดไปจนถึงอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งบริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทยประกอบด้วยจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับชายฝั่งทะเล 18 จังหวัด ได้แก่ ตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี

ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี นราธิวาส ลักษณะชายฝั่งของอ่าวไทยตอนบนหรือก้นอ่าวมีความเค็มของน้ำทะเลไม่คงที่ เนื่องจากมีแม่น้ำสายใหญ่หลายสายไหลลงสู่ทะเล ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลอง ออกไปถึงบริเวณกลางอ่าวที่มีความลึกประมาณ 75 เมตร ลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกันระหว่างชายฝั่งทะเลอันดามันและชายฝั่งทะเลอ่าวไทยอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดความแตกต่างกันของดินที่อยู่อาศัย (คณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ, 2527; ھرรษา จรจรยัแสง, 2532; จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534)

ปัจจุบันปุ๋ยเสฉวนได้ลดจำนวนลงมาก เนื่องจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงและทำลายดินที่อยู่อาศัยของปุ๋ยเสฉวน และมลพิษต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้ดินที่อยู่อาศัยของปุ๋ยเสฉวนลดจำนวนลง รวมทั้งการเก็บเปลือกหอยเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์มากเกินไป ได้แก่ เครื่องประดับ ของที่ระลึก เพราะเปลือกหอยเก็บรักษาง่าย และมีความสวยงามโดยเฉพาะเปลือกหอยฝาเดียวซึ่งปุ๋ยเสฉวนใช้อาศัยเป็นเกราะป้องกันตัว ทำให้ปุ๋ยเสฉวนไม่สามารถดำรงชีวิตได้ตามปกติ รวมถึงการที่ปุ๋ยเสฉวนถูกจับมาขายเป็นสัตว์เลี้ยง ซึ่งเป็นการลดจำนวนของปุ๋ยเสฉวนโดยตรง เนื่องจากปุ๋ยเสฉวนมีราคาถูก เมื่อผู้ขายต้องการกำไรมากๆ จึงต้องจับปุ๋ยเสฉวนให้ได้จำนวนมากๆ ในแต่ละครั้ง ด้วยเหตุนี้ นายปองพล อดิเรกสาร อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ปุ๋ยเสฉวนตามคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ 12/2542 ลงวันที่ 7 มกราคม 2542 มีหน้าที่กำหนดแนวทาง จัดทำแผน และดำเนินการอนุรักษ์ (นลินี ทองแถม, 2542; สมปอง วิชญวิเชียร, 2542) ปัจจุบันยังคงมีความสับสนในการจำแนกชนิดของปุ๋ยเสฉวน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาว่าในปัจจุบันพบปุ๋ยเสฉวนจำนวนกี่ชนิดในบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันและชายฝั่งทะเลอ่าวไทย รวมทั้งข้อมูลเบื้องต้นอื่นๆ เช่น ประเภทของดินที่อยู่อาศัยและการกระจายของปุ๋ยเสฉวนแต่ละชนิด ชนิดของเปลือกหอยที่ปุ๋ยเสฉวนแต่ละชนิดใช้อยู่อาศัย เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ปุ๋ยเสฉวนให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาจำนวนชนิด การกระจาย และปริมาณสัมพัทธ์ของปุ๋ยเสฉวนแต่ละชนิดในประเทศไทย บริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันและชายฝั่งทะเลอ่าวไทย
2. จัดทำ Key ในการจำแนกชนิดปุ๋ยเสฉวนในประเทศไทย
3. เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของชนิดของปุ๋ยเสฉวนระหว่างบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันและชายฝั่งทะเลอ่าวไทย
4. ศึกษาประเภทของดินที่อยู่อาศัยของปุ๋ยเสฉวนแต่ละชนิด

5. จัดสถานภาพของปูเสฉวนในประเทศไทย

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ทำการเก็บตัวอย่างปูเสฉวนจากบริเวณชายฝั่งทะเลและเกาะต่างๆ ของประเทศไทยในเกือบทุกประเภทถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งประกอบด้วยถิ่นที่อยู่อาศัยบนบก ได้แก่ บริเวณป่าชายหาด และหาดทรายบนบก ถิ่นที่อยู่อาศัยบริเวณเขตน้ำขึ้นน้ำลง ได้แก่ บริเวณป่าชายเลน หาดโคลน หาดโคลนปนทราย หาดทรายปนโคลน หาดทราย หาดหิน แนวปะการัง และถิ่นที่อยู่อาศัยในบริเวณใต้ระดับน้ำลงต่ำสุด ในบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันและชายฝั่งทะเลอ่าวไทย

การเก็บตัวอย่างจะเน้นบริเวณถิ่นที่อยู่อาศัยบนบกและเขตน้ำขึ้นน้ำลง ส่วนในบริเวณใต้ระดับน้ำลงต่ำสุดได้รับความอนุเคราะห์ตัวอย่างจากกองประมงทะเล กรมประมง และทำการเก็บตัวอย่างตามท่าเทียบเรือประมงต่างๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบจำนวนชนิดและการกระจายของปูเสฉวนในประเทศไทย
2. สามารถเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของชนิดและการกระจายของปูเสฉวนระหว่างบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันและชายฝั่งทะเลอ่าวไทย
3. ทราบประเภทของถิ่นที่อยู่อาศัยของปูเสฉวนแต่ละชนิดในประเทศไทย
4. ได้ Key ในการจำแนกชนิดปูเสฉวนในประเทศไทย
5. ทราบสถานภาพของปูเสฉวนแต่ละชนิดว่ามีชนิดใดบ้างเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าจำนวนชนิดปูเสฉวนเปลี่ยนแปลงจากที่มีการศึกษาไว้ก่อนหน้านี้หรือไม่
6. ทราบชนิดของเปลือกหอยที่ปูเสฉวนแต่ละชนิดใช้อยู่อาศัย